

ЦІННІСНО-КУЛЬТУРНІ МЕХАНІЗМИ ПОЛІТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

УДК 323.2:93

Воляннюк Ольга Ярославівна,
кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних наук
НПУ імені М.П. Драгоманова

РЕТРОСПЕКТИВНІ ВИМІРИ ПОЛІТИКИ: НОВІ НАПРЯМКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Здійснено спробу охарактеризувати ретроспективні виміри політики. Здійснено огляд сучасної наукової літератури, що висвітлює політичні процеси, пов'язані з продукуванням пам'яті у міжнародних політичних відносинах, а також у внутрішній державній риторичі. Нові напрямки наукового пошуку, крізь призму ретроспекції, дозволяють по-новому подивитися на традиційні політичні проблеми, осмислити мотиви політичної діяльності, основи громадянського суспільства, перспективи політичного розвитку.

Ключові слова: ретроспективні виміри політики, політичні дослідження, студії пам'яті, політика.

Сучасні ретроспективні дослідження, серед яких чільне місце займають студії пам'яті, формують міжнародні та міждисциплінарні простори наукового пошуку, що розкривають особливості взаємозалежності минулого та сьогодення у політичному житті суспільства. Студії пам'яті закладають основи наукового інтересу до соціальної, політичної, економічної, культурної та інших форм індивідуальної пам'яті. З другого боку, сучасні ретроспективні дослідження є також вивченням колективних форм генерування бачення єдності минулого, дійсного та майбутнього. Іншими словами, дослідження політичних проблем у фокусі ретроспекції передбачають аналіз різних інтерпретацій минулого, функціонування відмінних за змістом канонів «національної пам'яті», різних форм репрезентації історичного у дійсному політичному просторі тощо.

Дослідники в Україні та закордоном звертають нашу увагу на інституціоналізацію й перспективу розвитку студій пам'яті як самостійної галузі знання, як наукову парадигму, новітній методологічний підхід тощо [див. напр. 4; 5; 19; 26; 27; 28; 31]. Студії пам'яті дозволяють по-новому подивитися й на традиційні політичні проблеми, осмислити мотиви політичної діяльності, основи громадянського суспільства, перспективи політичного розвитку.

У другій пол. XX – на початку XXI ст. феномен пам'яті – колективної й індивідуальної, соціальної та історичної, народної і національної – став не лише предметом вивчення різних наук, але й причиною появи нових напрямів соціально-гуманітарного знання (соціологія пам'яті, мнемонічна психологія, феноменологія пам'яті, мнемонічна герменевтика культури, міметика та ін.), оновлення методологічних підходів, технік, прийомів пізнання, розширення понятійно-категоріального простору наукового дослідження. Історики, політологи, соціологи, культурологи, антропологи, філософи, етнографи, психологи, мово- і літературознавці, кожен у свій спосіб та за власною мотивацією, звертаються до теми збереження і передавання суспільно-значимих смислів. Разом з тим, відмінними є варіанти означення досліджень у цій сфері.

Передісторія становлення студій пам'яті бере свої початки зі вчень про пам'ять як сутність індивідуальну у працях Арістотеля, А. Блаженного, Ф. Аквінського, Т. Гоббса, Д. Локка, Б. Паскаля, Б. Спінози, Д. Юма, І. Канта, М. Монтеня, З. Фройда, М. Гайдегера, Е. Гусерля, Ж. Дельоза, К. Юнга, К. Ясперса та ін. Філософи дискутували на тему пам'ятання/забуття більше 2,5 тис. років. Психологи ж більше 100 років ведуть емпіричні дослідження людської пам'яті. Одним із перших спробував синтезувати психологічний та

метафізичний підходи до означеної проблеми А. Бергсон [2]. Вже на початку ХХ ст. вчені зосередилися на проблемі з'ясування змісту феномену пам'яті соціальної, що знайшло відображення у роботах як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Значною мірою нова парадигма постала завдяки паризьким лекціям Е. Дюркгайма. Вчений був переконаний, що у кожному суспільстві існує деяка множина спільних ідей та почуттів, які передаються від покоління до покоління та забезпечують одночасну єдність і спадковість колективного життя [12].

Відтак дослідження феномену колективної пам'яті в соціально-гуманітарних науках на Заході початково здійснювали на ґрунті соціології та соціальної антропології. У 1930-ті рр. французький соціолог М. Гальбвакс окреслив соціальну природу пам'яті й запровадив поняття «колективної пам'яті» як соціального конструкту, який відповідні спільноти та групи творять і зберігають з метою тлумачення минулих і сучасних подій [16]. Вже традиційно до числа «батьків-засновників» парадигми пам'яті у сучасному розумінні відносять німецького антрополога А. Варбурга, який досліджував передачу примітивних і античних мотивів до пізніших суспільств, а також стверджував, що всі продукти людської діяльності, особливо мистецькі твори, є проявом людської пам'яті, трансльованої через символи із древніх часів [3]. Обом дослідникам незалежно одне від одного писали про пам'ять, колективну чи соціальну, яка передається через покоління та знаходить своє вираження в матеріальних артефактах, носіях пам'яті; трактували пам'ять в суспільній чи культурній площині (а не в площині біологічній), як феномен колективний, що детермінується соціумом.

Історики долучилися до студіювання пам'яттєвого простору через розробку та впровадження методології т.зв. усної історії, започаткованої у Колумбійському університеті А. Невінсоном у 1940-х рр. Невдовзі метод дослідження зріс до одного з ключових компонентів соціальної історії на Заході, та інституціоналізувався до Товариства усної історії [див. 24]. Подібні структури працюють у напрямках заохочення людей різного віку записувати спогади, історії свого життя; збереження «усних голосів» для плідної роботи істориків.

У західних наукових колах відродження інтересу до проблем соціальної пам'яті припадає на 1960-ті рр., у контексті зміни парадигм соціально-гуманітарного пізнання. Як зауважує А. Киридон, відповідні наукові пошуки мали здебільшого культурологічний і філософський характер, або розвивалися на ґрунті психологічних досліджень [4, с. 6]. У 1980-90-ті рр. світ переповнила хвиля коммеморацій, проблематика пам'яті здобула першість у суспільному житті та наукових дискусіях.

Ідеї меморіальної парадигми дістали подальшого розвитку у працях французького історика П. Нора, французького філософа П. Рікера, німецьких антропологів Я. та А. Ассманів. П. Нора повертає і демонструє евристичну цінність інструментарію колективної пам'яті; описує «місця пам'яті», розширюючи їх нематеріальними символічними образами; актуалізує проблематику часового горизонту живої пам'яті в умовах нових суспільних трансформацій та глобалізації [6]. У працях Я. Ассмана та А. Ассман, що нагадують М. Гальбвакса у системності охоплення тематики, окреслюються рамки комунікативної та культурної пам'яті. Останній відведено формоутворюючу роль в структурі пам'яті та ідентичності. Вона, як і жива комунікативна пам'ять, має відношення до соціальної групи та її ідентичності, хоча характеризується, на відміну від комунікативної пам'яті, суттєвою дистанцією від сьогодення [1; 8]. Філософська парадигма П. Рікера, що тісно перегукується з психоаналітичними дослідженнями, розкриває особливості пам'яттєвого буття, маніпуляцій ним, специфіку зловживання та інструменталізації пам'яті, зосереджуючись на етико-політичному вимірі проблематики [7].

За об'єктивних суспільно-політичних обставин до меморіальної проблематики значно рідше вдавалися науковці радянського простору. Разом з тим, біля витоків студій пам'яті стояли польські соціологи С. Чарновський, Н. Ассородобрай, Б. Шацька, А. Шпочинські та

ін. Втім ці дослідження, як і свого часу праці М. Гальбакса чи А. Варбурга, тривалий час не були затребуваними суспільством.

Не можна не згодитися з позицією К. Стівенс, висвітленою в одному з останніх випусків американського щорічника «Memory Studies», про те, що модерні дослідження поведінки та пам'яті мають міждисциплінарний характер. Студії пам'яті, на думку дослідниці, є ідеальною платформою для презентації крос-дисциплінарних ідей, парадигм і положень у межах нового поля досліджень пам'яті велику роль відіграють спільні розробки міждисциплінарних питань; нові форми знання і дії; створення інтегративних концептуальних моделей; розгортання нових методів дослідження тощо [28, с. 5].

Коло наукових проблем, що вирізняють сучасні зарубіжні студії пам'яті, а також водночас наближують їх до вітчизняного гуманітарного простору, можна окреслити наступним чином: природа пам'яті; співвідношення історії та пам'яті; проблематика передачі і привласнення минулого; маніпуляція спогадами; пам'ять і катастрофа/травма; взаємна кореляція колективної, публічної, соціальної і спільної пам'ятей; повсякденні спогади; біографія та історія; етика пам'яті та забуття; пам'ять штучна та органічна; ЗМІ та механізми пам'яті; пам'ять транснаціональна і локальна; культурна пам'ять і спадщина; усна історія та культура свідчень; пам'ять і політика ідентичності; пам'ять та продукти мистецтва. У названому полі наукових пошуків відбувається інституціалізація студій пам'яті, що й позначається на популярності тематики у всьому світі.

Водночас нині активно розвиваються й новітні оригінальні концепції пам'ятання/забуття: «географія пам'яті», «пам'ять і міграція», «подорож пам'яттю», «меморіальний туризм», «маски пам'яті», «театр пам'яті», «історія спадщини», «архіви/документальна спадщина і колективна пам'ять», «конструювання традиції», «інструменталізація пам'яті», «образи пам'яті та їх динаміка», «соціальна ностальгія та політика», «міжнародні конфлікти пам'ятей», «пам'ять в поліетнічних просторах» та ін.

Розвиток досліджень пам'яті спричинився до заснування багатьох інтернаціональних мереж науковців, на зразок Франкфуртської платформи студій пам'яті, діяльність якої побудована навколо трьох основних напрямків дослідження: транскультурна пам'ять, медіальна пам'ять, а також пам'яті і наративи [14].

Сучасні політичні науки розвивають своє предметне поле також за допомогою студій пам'яті. Останні меморіальні дослідження окреслили взаємозв'язок між мнемічними процесами та політичною владою, розкриваючи ідею про вирішальне значення пам'яті у політичному житті суспільства. Серед політологічного доробку вирізняються праці довідкового, бібліографічного, системного характеру з проблеми пам'ятання та забуття. До таких віднесемо колективну монографію «Політика пам'яті: перехідне правосуддя у суспільствах, що демократизуються» [30]. Окрім іншого, особливим здобутком цієї книги є її багатий бібліографічний опис, що включає друковані і веб-ресурси, присвячені проблемам політики пам'яті, комеморативних практик, перехідного правосуддя, компенсацій, відшкодувань тощо. Подібні роботи змушують задуматися над питаннями про продукування пам'яті, як соціальну перформативну практику, що призводить до власних політичних і суспільних наслідків.

Багато сучасних дослідників політичних відносин і процесів [див. напр. 15] звертають нашу увагу на гостру необхідність відмовитися від метафоричного використання понять «історична пам'ять», «колективна пам'ять», «пам'ять нації» тощо. У науковому сенсі подібні метафори позначають певні сталі, незмінні ряди історичних подій та постатей, що зберігаються у спільнотах. Водночас політичний контекст використання схожих метафор створює додаткові можливості для маніпуляцій електоральною поведінкою та свідомістю громадян. Відтак нині особливо затребуваною, зокрема у галузі сучасних політичних наук, є зважена та конкретна термінологія студій пам'яті. Знаковою, на наш погляд, у цьому зв'язку, стала поява першого в Україні словника ключових термінів «Національна та історична

пам'ять» [5], підготовленого зусиллями науковців Українського інституту національної пам'яті.

Сучасні студії пам'яті відкривають нові горизонти осмислення актуальних проблем народних протестів і революційних рухів у світі. Народна пам'ять про політичні протистояння минулого розглядається як вагомий інструмент розгортання дійсних суспільно-політичних протистоянь. Сама політика пам'яті (конфлікти й напруга навколо дискусійних питань минулого) окремими дослідниками трактується як центральна ланка сучасних протестних рухів. Народні реконструкції минулих повстань, революцій створюють альтернативний дискурс, що характеризується конкретикою, тілесністю, матеріальністю, множинністю, та дозволяють протестам набирати нових обертів у дійсному часі [22].

На продовження революційної тематики можна додати також сучасні розробки портретів учасників радикальних політичних акцій, реалізовані за допомогою меморіальної парадигми. Приміром, англійський дослідник А.Боннет у своїх працях переконливо доводить, що ностальгія є невід'ємною та конструюючою частиною радикалізованої уяви. Він показує, як занурення у минуле і пов'язані з ним почуття втрати та жалю (установки та емоції, які в сукупності сформували ностальгію) сьогодні поступово перетворилися у маргінальні, витісненні, репресовані, й нині розвиваються в рамках радикального світосприйняття. Радикали мають «незручні відносини з політикою втрати». Туга за минулим найчастіше за своєю сутністю визначалася реакційною, сентиментальною антитезою рушійним змінам та раціоналізму, і навіть особливою формою недуги. Однак в наш час, на думку дослідника, відбувається переоцінка місця ностальгії у політичному просторі. Ностальгія, відчуття тривоги перед обличчям зміни та, пов'язана з цим, прихильність до минулого реабілітовані в очах радикального політичного руху, який досі ідентифікував себе виключно з ідеологією та «поезією майбутнього». Останні соціологічні дослідження доводять, що сучасні молоді люди можуть, по суті, бути політично консервативнішими, ніж їх батьки. Постаті «молодого бунтівника», «борця за нове суспільство», «темношкірого повстанця», вважає А. Боннет, суттєво трансформувалися у гібридні образи, що поєднують ознаки різних етнічних, вікових, та ін. соціальних груп. В епоху динамічних і насильницьких змін, пише вчений, ностальгійні почуття є неминучими. Проте сучасні рухи опору, що ґрунтуються на принципах замкнутості, авторитаризму, консерватизму, мають короткозорий та емоційно перевантажений погляд на політичний розвиток. Їх згортання неможливе без подолання суспільних страхів перед минулим та хронічного характеру ностальгії у соціумі в цілому [10; 11]. Комплекси та страхи з минулого значною мірою переносяться у політичні реалії сьогодення та визначають політичну ідентичність радикально налаштованих суспільних груп.

Роль пам'яті у біполяризації політичного поля на лівицю та правицю, у нарощуванні політичних конфліктів, поширенні політичних стереотипів нині вивчають науковці більшості сучасних країн світу [див. напр. 13; 20; 21; 23; 25; 29; 30]. Різносторонні пам'яттєві й відповідні політичні практики південноамериканських, балканських країн, Франції, Бельгії, Південної Кореї тощо, можуть становити цікавий матеріал для вітчизняних вчених. При цьому спадщина війни, мовна політика, історія політичної й економічної автономії (або навпаки - інтеграції) розглядаються як ключові «якірці» змісту суспільної пам'яті у ХХІ столітті.

Сучасні дослідження механізмів пам'ятання і забування розширюють й наші уявлення про можливості та межі тоталітарних політичних режимів. Вони розкривають можливості та шляхи координації індивідуального досвіду і колективної пам'яті груп людей, що незалежно одне від одного, навіть у періоди диктаторського правління, в умовах соціальних страхів та замовчування, зберігають єдині образи минулого. Ряд сучасних вчених досліджують особливості опосередкованих спогадів про терор, постпам'ять про репресивне минуле, що моделює дійсні політичні процеси через міжгенераційні діалоги, систему освіти, медіа тощо [див. напр. 9; 18; 29].

Популярними нині є дослідження травматичних спогадів, що мобілізуються через різні політичні стратегії, закладені у національних наративах героїзму, жертвності, спокути. Яскравим прикладом новітніх візій взаємозв'язку політичних та пам'яттєвих процесів є робота Дж. Едкінс, яка аналізує, як ми пам'ятаємо такі травматичні події, як війни, голод, геноцид, тероризм тощо. За приклади таких подій розглядаються світові війни, В'єтнам, Голокост, Косово та 11 вересня. Дослідниця стверджує, що болісні спогади можуть оскаржувати і руйнувати політичні системи, особливо ті, що застосовували насильство. Охоплюючи здобутки в галузях сучасної історії, літератури, міжнародних відносин, дослідниця намічує оригінальні «містки» вивчення пам'яті та політики [13].

Від загальних уявлень про політику пам'яті вчені нерідко переходять до аналізу конкретних практик, інструментів, механізмів, що використовуються політичними акторами у просторі конструювання минулого. Чи не найбільшою популярністю серед сучасних науковців, зокрема й політологів, користується проблематика меморіальних місць. Однією із кращих останніх наукових здобутків у цій царині є книга Хайт К. «Політика та мистецтво комеморації (...)», що на прикладі пам'ятників Іспанії, Перу, Чилі та Аргентини доводить соціальну та політичну значимість меморіальних місць. Зокрема дослідниця стверджує, що політики використовують меморіали як своєрідні лінзи глибоких конфліктів та як певні аргументи збереження демократичної практики. Пам'ятні місця множаться по всьому світу. Держави визнають політичну цінність меморіалів: пам'ятники можуть передати національну єдність, почуття подолання спадщини насильства, відданість політичній стабільності, зміцнення демократії. Пам'ятники є деяким символічним результатом переговорів між державою і громадянським суспільством заради виправлення спільних помилок, подолання образ, визнання втрат, ствердження різних історичних наративів, в тому числі й маргінальних. Вони дозволяють пояснити політику через повернення витісненого, появу та інтерпретацію «примар з минулого», які впливають на хід посконфліктних домовленостей [17].

Ближче знайомство зі сучасними політологічними дослідженнями проблем пам'яті, а також із їх антропологічними, соціологічними, історичними, психологічними аспектами сьогодні ставить перед нами більше запитань, аніж дає готові відповіді. Як відбувається процес конструювання суспільної пам'яті? Хто, за яких обставин, заради яких цілей та наслідків бере участь у цьому процесі? Перелік можна продовжувати.

Дійсно, значна кількість наукової літератури нині висвітлює політичні процеси, пов'язані з продукуванням пам'яті у міжнародних політичних відносинах, а також у внутрішній державній риторичі. Характерною рисою подібних досліджень є твердження про те, що інтенсивні, емоційні спогади, травматична пам'ять становлять особливий виклик для сучасних владних відносин, як на глобальному, міжнародному, так і на національному рівнях.

Отже, ретроспективні дослідження, «меморіальний бум» повертають у сучасні соціально-гуманітарні науки, в тому числі й у політичні дисципліни, часовий вимір, історизм та відповідні дослідницькі методики (кейс-стаді, наративи, біографічний метод тощо). Особливо важливо сьогодні визначити так звані «конструкторів» пам'яті - політичних акторів, суб'єктів політики пам'яті, які використовують індивідуальні та спільні спогади в політичних цілях - зрозуміти їх цілі, стратегії, тактичні дії, інструментальний арсенал, особливо у будівництві публічних пам'яттєвих смислів.

Література:

1. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті [Пер. з нім. К. Дмитренко, Л. Доронічева, О. Юдін] / Аляйда Ассман. – К.: Ніка-Центр, 2012. – 440 с. – (Серія «Зміна парадигми»; Вип. 15).
2. Бергсон А. Материя и память / Анри Бергсон // Бергсон А. Соч. в 4-х т.; пер. с фр. – М.: Московский клуб, 1992. – Т. 1. – С. 160–316.

3. Варбург А. Великое переселение образов. Исследование по истории и психологии возрождения античности [Пер. Е. Козина, Н. Булахова, Д. Захарова] / Аби Варбург; . — СПб: Азбука- Классика, 2008. — 416 с.
4. Киридон А.М. Студії пам'яті в Україні: основні тенденції в історіографії / Алла Миколаївна Киридон // Студії пам'яті в Україні. (Історіографічний дискурс. Бібліографічний покажчик) /Передмова, вступ. ст., заг. ред. А. М. Киридон; [упор. Покажчика: Киридон А. М., Воляннюк О. Я., Огієнко В. І.]. — К.: ДП НВЦ «Пріоритети», 2013. — С. 5-48.
5. Національна та історична пам'ять: словник ключових термінів / кер. авт. кол. А.М. Киридин. — К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2013. — 436 с.
6. Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять / П'єр Нора; пер. із фр. А. Рєпи. — К.: ТОВ «Видавництво «Кліо», 2014. — 272 с.
7. Рикєр П. Память, История, Забвение / Поль Рикєр. — М.: Издательство гуманитарной литературы, 2004. — 728 с.
8. Assmann J. Collective Memory and Cultural Identity / J. Assmann // *New German Critique*. — 1995. — № 65. — Pp. 125–133.
9. Bietti L. M. Joint remembering: Cognition, communication and interaction in processes of memory-making / Lucas M. Bietti // *Memory Studies*. — April 2012 (5). — Pp. 182-205.
10. Bonnett A. *Left in the Past: Radicalism and the Politics of Nostalgia* / Alastair Bonnett. — New York: Continuum Publishing Corporation, 2010. — 194p.
11. Bonnett A. Radicalism, antiracism, and nostalgia: the burden of loss in the search for convivial culture / Alastair Bonnett // *Environment and Planning A*. — 2010. — Volume 42. — P. 2351-2369.
12. Durkheim É. *The Elementary Forms of the Religious Life* (1915) / Émile Durkheim; Engl. transl. by Joseph Ward Swain. — New York, 1965. — 507 с.
13. Edkins J. *Trauma and the Memory of Politics* / Jenny Edkins. — New York, Cambridge University Press, 2003. — 265 pp.
14. Frankfurt Memory Studies Platform: Official website [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.memorystudies-frankfurt.com/about/>
15. Gavriely-Nuri D. Collective memory as a metaphor: The case of speeches by Israeli prime ministers 2001–2009 / Dalia Gavriely-Nuri // *Memory Studies*. — January 2014; 7(1). — P. 46-60.
16. Halbwachs M. *La mémoire collective* / M. Halbwachs. — Paris: Albin Michel, 1997. — 304 p.
17. Hite K. *Politics and the Art of Commemoration. Memorials to struggle in Latin America and Spain* / Katherine Hite. — London And New York: Routledge, 2012. — 160 p.
18. Kaiser S. *Postmemories of Terror: A New Generation Copes with the Legacy of the «Dirty War»* / Susana Kaiser. — New York: Palgrave Macmillan, 2005. — 242 pp.
19. Kansteiner W. Finding meaning in memory: A methodological critique of collective memory studies / W. Kansteiner // *History and Theory*. — 2002. — № 41. — Pp. 179–197.
20. Klein O. A waffle-shaped model for how realistic dimensions of the Belgian conflict structure collective memories and stereotypes / Olivier Klein, Laurent Licata, Nicolas Van der Linden, Aurélie Mercy, Olivier Luminet // *Memory Studies*. — January 2012; (5). — Pp. 16-3.
21. Kwon H. *Legacies of the Korean War: Transforming ancestral rituals in South Korea* / Heonik Kwon // *Memory Studies*. — April 2013 (6). — Pp. 161-173.
22. Lee K. Fighting in the shadow of the past: The mobilizing role of vernacular memories of the 1987 pro-democracy movement in the 2008 candlelight protests in Korea / Kyung Lee // *Memory Studies*. — January 2014; 7(1). — Pp. 61-75.
23. Meyer E. *Memory and Politics* / Erik Meyer // *Cultural memory studies: an international and interdisciplinary handbook* / Ed. by A. Erll, A. Nünning. — Berlin, New York, 2008. — Pp. 173-180.

24. Oral History Society: Official website [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ohs.org.uk/about_ohs.php
25. Pavićević Đ. Zajednice pamćenja i režimi pamćenja: ka odgovornom pamćenju u Sulejman Bosto i Tihomir Cipek (urs) / Đ. Pavićević // Kultura sećanja: 1945. Povjesni lomovi i savladavanje prošlosti. – Disput, Zagreb, 2009. – Str. 93–107.
26. Roediger[°]H.[°]L., Wertsch[°]J.[°]V. Creating a new discipline of memory studies / H.[°]L. Roediger, J.[°]V. Wertsch // Memory Studies. – 2008. – № 1 (1) (January). – Pp. 9–22.
27. Science of Memory. Concepts / Ed. by Roediger H.L. Ill, Dudai Y., Fitzpatrick S.M. – Oxford: Oxford University Press, 2007. – 464 p.
28. Stevens C. J. Interdisciplinarity in behaviour and memory research / Catherine Stevens // Memory Studies. – 7(1) January 2014. – Pp. 3-6.
29. The Memory of State Terrorism in the Southern Cone: Argentina, Chile and Uruguay / Eds. Francesca Lessa and Vincent Druliolle. – New York: Palgrave Macmillan, 2011. – 227 p.
30. The Politics of Memory: Transitional Justice in Democratizing Societies / Ed. by Alexandra Barahona De Brito, Carmen González Enríquez, and Paloma Aguilar. – Oxford: Oxford University Press, 2001. – 440 p.
31. Winter J. The Memory Boom in Contemporary Historical Studies / J. Winter // Raritan, 2001. – V. 21. – N 1. – Pp. 52-66.

Волянюк О. Я. Ретроспективные измерения политики: новые направления исследований

Предпринята попытка охарактеризовать ретроспективные измерения политики. Осуществлен обзор современной научной литературы, освещающей политические процессы, связанные с производством памяти в международных политических отношениях, а также во внутренней государственной риторике. Новые направления исследований сквозь ретроспективу позволяют по-новому взглянуть на традиционные политические проблемы, осмыслить мотивы политической деятельности, основы гражданского общества, перспективы политического развития.

Ключевые слова: ретроспективные измерения политики, политические исследования, исследование памяти, политика.

Volyanyuk O. Retrospective measurements of policy: new directions for research

This work seeks to provide a comprehensive and accessible survey of Retrospective measurements of policy. An attempt was made to characterize the perspective directions of research in memory of contemporary political science. New directions for research can take a different look at the traditional political problems, to rethink the motives of politics, the foundations of civil society, and the prospects for political development.

Keywords: retrospective measurements of policy, political research, memory studies, politics.